

Saksbehandler: Beate Fagerli

Referanser:

Saksdokumenter:

Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke i et økumenisk perspektiv

Sammendrag

I 2008 tok Kirkerådets direktør initiativ til en refleksjonsprosess rundt det å være evangelisk-luthersk kirke i dag. En slik prosess var tenkt som et mulig bidrag inn i Den norske kirkes arbeid med reformer og andre aktuelle utfordringer. Prosessen har igangsatt et studieprosjekt i Teologisk nemnd, som gjennom konsultasjoner og en studieprosess har ført til utgivelsen av boken "Kirke nå!" Boken er tenkt som en ressurs til hovedtemaene for Kirkemøtet 2010 "Luther glede", og Kirkemøtet 2011 "Å være evangelisk-luthersk kirke i dag".

I tillegg til å være hovedtema på Kirkemøtet 2011, er det ønskelig at temaet behandles som egen sak. Saksorienteringen tar sikte på å presentere aktuelle utviklingstrekk og problemstillinger for å stimulere til arbeid med konkrete utfordringer som berører pågående arbeid i Den norske kirke.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Saken har i første rekke administrative konsekvenser, ettersom noe grunnlagstenking, utredningsarbeid og informasjonsarbeid bør påregnes. Det er ønskelig at utredningsarbeid rundt kirkeordningsspørsmål skjer i konsultasjon med de forskjellige fagområder som berøres. Noen økonomiske og administrative konsekvenser ved utarbeidelse av informasjons- og ressursmateriell i forbindelse med inkludering av innvandrere må påregnes.

Forslag til vedtak

(på Kirkemøtet 2011:)

Kirkemøtet retter en stor takk til Teologisk nemnd for antologien ”Kirke nå!”, som stimulerer til refleksjon rundt Den norske kirkes konfesjonelle identitet og selvforståelse.

Kirkemøtet ber Kirkerådet om

1. å bringe luthersk tenkning om det å være kirke inn i arbeidet med ny kirkeordning. Det omfatter på den ene side å formulere de konkrete utfordringer kirken står overfor i sin samfunnskontekst, og hvilke konsekvenser det får for kirkens ordningsspørsmål. En definisjon av begrepet ”folkekirke” bør ligge til grunn. En slik definisjon vil kunne bidra til konkretisering av Den norske kirkes offentlige rolle i Norge i dag, slik at den gjennom sine ordninger kan komme samfunnets behov for fellesskap og tjenester i møte. Det er viktig at denne ses i sammenheng med den konfesjonelle og økumeniske historie Den norske kirke står i.
2. å bringe hovedmomenter fra Det lutherske verdensforbunds dokument ”Diakoni i kontekst” inn i en norsk diakonal kontekst, og å bidra med en luthersk forståelse av diakonien som kirkens karitative tjeneste inn i en bredere økumenisk kontekst
3. å bidra til at luthersk forståelse av identitet og tro på en klargjørende måte kan åpne for dialog om tro. Dette er særlig viktig for arbeidet med trosopplæringen og gudstjenestereformen. Kirkemøtet ber særskilt om at det utarbeides konkret metodologi for å styrke dialogarbeid i lokale menigheter.
4. at luthersk og økumenisk arv løftes frem under arbeidet med å implementere gudstjenestereformen. Det bør utarbeides forslag til hvordan vedtatte ordninger kan ivareta mennesker fra annen bakgrunn enn rent norsk eller luthersk, for eksempel gjennom bredde i bruk av språk, musikk, sanger og salmer.
5. å styrke samarbeidet mellom menigheter og misjonsorganisasjoner på en måte som kan bidra til synliggjøring av kirkens enhet. Kirkemøtet ber særskilt om at denne utfordringen tas opp i Samarbeidsråd for Menighet og Misjon (SMM). En bevisstgjøring av forholdet til luthersk arv og til misjonens økumeniske forpliktelser vil kunne bidra positivt til gjensidig konsultasjon og samarbeid mellom menigheter og misjon.
6. at oppfølging av KM-sak 07/09 om inkludering av innvandrere prioriteres i arbeid med trosopplæring og gudstjenester. Det innebærer aktiv tilrettelegging i menigheten for inkludering av innvandrere i forberedelse og oppfølging av gudstjenester, i dåps- og konfirmanstopplæring, i diakonalt arbeid, samt i menighetens sosiale tiltak. I tillegg bør inkludering og samarbeid i forhold til innvandrermenigheter, nye menighetsformer og økumeniske relasjoner vektlegges i arbeidet med ny kirkeordning.
7. at det samles og utarbeides informasjonsmaterieell og ressurser som kan stimulere til lutherske og økumeniske tiltak lokalt, regionalt og nasjonalt, i forbindelse med reformasjonsjubileet i 2017. Informasjon om en rekke lokale og regionale tiltak

kan bidra til økt engasjement om luthersk arv i forhold til aktuelle spørsmål om kirkens tilstedeværelse over hele landet.

8. at refleksjon rundt luthersk arv og identitet tas inn i videre arbeid med Den norske kirkes økumeniske engasjement. Kirkemøtet ber om at det utarbeides et plandokument for dette arbeidet som inkluderer grunnlagstenkning rundt den lutherske kirkes tilhørighet til den verdensvide kirke, og det lutherske bidrag inn i det økumeniske fellesskap

Bakgrunn

Kirkerådet har ønsket at hovedtema for Kirkemøtet 2010 og Kirkemøtet 2011 skulle være knyttet til Den norske kirkes selvforståelse som evangelisk-luthersk kirke i dag. I den forbindelse ble Teologisk nemnd utfordret til å reflektere rundt tema. Teologisk nemnd anså oppgaven for å være av en slik størrelse og art at det ville være nødvendig med en bredere studieprosess. Mengden undertema som ble berørt og mangfoldet av vinklinger, fikk nemnda til å arbeide mot en publikasjon med bidrag fra flere hold. Utfordringen for alle bidragsytere har vært å belyse tema fra forskjellige sider, med tanke på lutherske, økumeniske og aktuelle implikasjoner. Forfattere er dels hentet fra nemnda, dels fra fagmiljøer utenfor nemnda. Redaksjon for arbeidet har vært Teologisk nemnds arbeidsutvalg. Resultatet lanseres til Kirkemøtet 2011 gjennom bokprosjektet "Kirke nå! Den norske kirke som evangelisk-luthersk kirke".

På Kirkemøtet i 2010 ble emnet belyst gjennom Kirkemøtets hovedtema, "Luther glede", hvor biskop Helga Haugland Byfuglien holdt hovedtalen.

Hovedtema for 2011 er "Å være evangelisk-luthersk kirke i dag". Det er ønskelig at behandles av et bredt sammensatt panel, og at det avsettes god tid til plenumsbehandling under Kirkemøtet. Tanken er at Teologisk nemnds bok skal kunne være en ressurs for Kirkemøtets behandling av emnet.

I tillegg til panelsamtale og behandling i plenum, vil emnet bli behandlet som egen sak. Det er ikke tenkt at Kirkemøtet skal vedta en uttalelse om å være evangelisk-luthersk kirke i dag, fordi det vil kreve en langt bredere behandling enn tiden tillater. Det vil heller ikke være mulig å behandle alle de områder ved det å være kirke som berøres av tema. Det foreslås derfor at Kirkemøtet behandler saken i forhold til konkrete reformer og aktuelle oppgaver som Den norske kirke arbeider med, med tanke på å at refleksjon rundt identitet og selvforståelse som kirke kan innarbeides i de videre prosesser.

Saksorientering

Saken "Å være evangelisk-luthersk kirke i dag" er ikke en tradisjonell vedtakssak for Kirkemøtet. Men med bakgrunn i ønske om en åpen refleksjon rundt Den norske kirkes arv og identitet som evangelisk-luthersk kirke kan den være en viktig ressurs i kirkens møte med aktuelle utfordringer og oppgaver. Saken kan på ingen måte behandles utfyllende og i sin helhet som en enkeltsak på Kirkemøtet. Det er derfor ønskelig å fokusere på grunnlagstenkning rundt hovedtema, samt forskjellige dimensjoner ved det å være kirke i dag, knyttet til konkrete og dagsaktuelle utfordringer for kirken.

Hva er det som er evangelisk-luthersk? Mangfoldet i luthersk tradisjon bringer med seg problemkomplekser det er viktig å reflektere videre over. Hva vil det si å være kirke i dag?

Disse spørsmålene aktualiseres i møte med Den norske kirkes arbeid med de store reformene, ikke bare når det gjelder trosopplæring og gudstjenesteliv, men også i arbeidet med forholdet mellom kirke og stat og i utarbeidelse av ny kirkeordning. Det er behov for å se disse prosessene i sammenheng med luthersk arv og identitet, samtidig som en

forholder seg til de konkrete utfordringer kirken møter i dag, både i forhold til det bredere kirkefellesskapet, og i møte med samfunnet.

Konfesjonell arv og identitet

Hva menes med en evangelisk-luthersk identitet? Er det ønskelig med en sterkere konfesjonell tilknytning for Den norske kirke i dag, eller er det en viss fare for at en folkekirke blir for konfesjonalistisk? Her er det viktig å påpeke at hensikten med saken ikke er å bidra til økt konfesjonalisme, men å stimulere til økt konfesjonell bevissthet. I et pluralistisk samfunn kan kjennskap til egen identitet være en viktig kilde til trygghet, og et sterkere utgangspunkt for god dialog. I boken ”Kirke nå!” har det vært et hovedanliggende å hente frem vår konfesjonelle arv for å belyse sentrale sider ved luthersk lære, fordi dette kan bidra til klarhet i kirkens forståelse av evangeliets kerne.

”Kirke nå!” søker å belyse det å være evangelisk-luthersk kirke i dag, bl.a. ved å ta for seg hvordan Den norske kirke har fremstått gjennom en historisk og økumenisk kontekst. Gjennom flere artikler rettes det søkelys på den kristne kirkes grunnlag og arv, og hvordan Den norske kirke har blitt formet. Dette spiller en rolle i forhold til hvordan Den norske kirke fremstår i dag. Samtidig fokuserer boken også på at Den norske kirkes selvforståelse ikke nødvendigvis samsvarer med hvordan kirken blir oppfattet i dag.

Den kristne kirkes grunnlag er evangeliet om Jesus Kristus, slik det er overlevert i Bibelen. Kirkens liv kommer til uttrykk først og fremst gjennom forkynnelsen av evangeliet, Guds levende ord. Den kristne kirke har også en felles kristen arv i de oldkirkelige symboler, våre tre trosbekjennelser. Sammen med sakramentene, dåp og nattverd, formidler Ordet Guds hellige nærvær blant menneskene. Derfor betraktes Ordet og sakramentene som nådemidler. Ved at disse midlene er i bruk i åpenhet, i kjærlighet og tilbedelse, er kirken gjenkjennelig i verden. Med utgangspunkt i fellesskapet ved nådens midler, utfolder kirken seg også i misjon og diakoni, preget av sosialt ansvar og i omsorg for skaperverket.

Som en del av den universelle kirke er Den norske kirke også preget av reformasjonen. Luthers oversettelse av Bibelen og vektlegging av skriftlesing og forkynnelse på folks eget språk, gjorde kirkens budskap tilgjengelig på en helt ny måte for folk flest. De reformatoriske bekjennesskriftene har også vært grunnleggende for formingen av kirken, for Den norske kirke gjelder dette særlig Den augsburgske bekjennelse (Confessio Augustana) og Martin Luthers lille katekisme. Katekismetradisjonen har hatt stor betydning i Norge. Ved sin pedagogiske tilrettelegging av troen og det kristne liv har den vært aktivt lest og brukt i hjem og familie, så vel som i kirkens trosopplæring. Den lutherske reformasjonens vekt på myndiggjøring av den enkelte kristne, og lekfolkets viktige rolle i kirken, har bidratt til mangfold og fornyelse i kristenlivet i Norge. Ikke minst har dette kommet til uttrykk gjennom organisasjonsliv og misjon, og gjennom pietismetradisjonen.

Læremessig la reformasjonen særlig vekt på forståelsen av evangeliet som Guds erklæring av mennesket som rettferdig – av nåde alene og ved tro alene. Dette er en fundamental forståelse av evangeliet for en luthersk kirke. Slik Luther sier det i de Schmalkaldiske artikler: ”Denne læren går ut på at vi ”ved troen” (som St.Peter sier) får

et annet og nytt, rent hjerte (Apg 15,9), og at Gud for Kristi, vår mellommanns, skyld vil holde, og holder oss for helt rettferdige og hellige. Selv om synden enda er i vårt kjød og ikke rett og slett er forsvunnet eller død, så vil Gud dog ikke tilregne oss den eller vite om den. På en slik tro, fornyelse og tilgivelse av syndene, følger nå gode gjerninger.” Den lutherske lære om rettferdiggjørelse ved tro er et eksempel på luthersk arv som stadig har aktualitet, og som har bidratt til en dypere forståelse av kristen tro gjennom økumenisk dialog.

I sin hovedtale til Kirkemøtet i 2010 trakk biskop Helga Haugland Byfuglien frem tre hovedperspektiver på det å være evangelisk-luthersk kirke i dag: Kirken formidler Guds nåde i Kristus, kjemper for rettferdighet og er en mangfoldig kirke. Fundamentet for en slik kirke er nåden alene og Kristus alene: ”Dette fundamentet gir frihet til å tro og tjene vår neste og gi rom for nettopp et rikt mangfold, både innenfor vår egen kirke og ut i det store økumeniske fellesskapet, alt til Guds ære. Det er å være evangelisk-luthersk kirke i dag, med blikket mot fremtiden.”

Kirkens rolle i verden

Den norske kirke er ikke alene om samfunnsaktuelle, sosialetiske eller indrekirkelige utfordringer, men lever i nærkontakt med et verdensvidt luthersk kirkefellesskap gjennom sitt medlemskap i Det lutherske verdensforbund (LVF). Den norske kirke har også et direkte forhold til flere lutherske søsterkirker rundt om i verden. I dette fellesskapet ligger et stort potensial for læring, for å dele erfaringer, teologisk refleksjon og for samarbeid i tjeneste.

Hovedtema på LVFs ellevte generalforsamling i 2010 var ”Gi oss i dag vårt daglige brød”. Temaet ga representanter for lutherske kirker verden over mulighet til å dele innsikt knyttet til sentrale sider ved det å være kirke. Et viktig budskap fra generalforsamlingen var den helhetlige sammenhengen mellom kirkens vesen og dens oppgave i verden. Samtidig som vår avhengighet av Guds nåde ble betont, la generalforsamlingen også vekt på den gjensidige avhengigheten mellom oss som mennesker. Dette gir kirken et medansvar for menneskehetens store fellesskap, med konkrete utfordringer i kampen for rettferdighet, forsoning og miljø.

På samme tid som kirken vedkjenner seg et ansvar for fellesskapet, skaper Martin Luthers lære om ”de to regimenter” – et verdslig og et guddommelig – mye debatt om kirkens rolle i samfunnsspørsmål. For Luther eksisterte åndelig makt og verdslig makt side om side, og en kristen har rett og plikt til å lyde begge. For Luther hørte kirken hjemme i det åndelige regiment, selv om kirken rent konkret var plassert i det verdslige. Debatten handler i første rekke ikke om den enkelte kristnes rolle i samfunnet, men om kirkens rolle i verden, en debatt som stadig er aktuell i forhold til etiske og politiske spørsmål. Det ligger en spenning i forholdet mellom kirkens kall til å forkynne Ordet og forvalte sakramentene rett på den ene siden, og kirkens rolle som et forpliktende og moralsk fellesskap på den andre. Denne spenningen er til enhver tid tilstede, ettersom kirken befinner seg midt i samfunnet.

Vi har allerede sett hva Luther sier om rettferdiggjørelse ved tro i de Schmalkaldiske artikler (del III, artikkel XIII). I samme avsnitt fortsetter han: ”Men vi sier også at dersom

det ikke følger gode gjerninger, så er troen falsk og uekte.” Kirken er en samfunnsaktør gjennom sin diakonale virksomhet. Statens og kirkens rolle i forhold til behovene i et fellesskap bestemmes ikke bare av teori, men av de faktiske forhold. Kirken har en rolle som bidragsyter overfor mennesker med ulike behov, både gjennom diakonale institusjoner (som helse-, rus-, barnevernsinstitusjoner og fengselsarbeid) og i lokalmiljøet (som arbeid med nettverk, inkludering og forebygging). Kirken har et diakonalt oppdrag i samfunnet, som ”karitativ aktør” som svarer på behov hos enkeltmennesker og grupper, og som meningsytrer i etiske og politiske spørsmål.

Spørsmålet om hvorvidt kirkens liv og forkynnelse berører eller overskrider grensene mellom en verdslig og en åndelig makt blir særlig aktuell i møte med etiske og politiske samfunnsspørsmål. Ettersom samfunnet endrer styresett, prioriteringer og normer, vil spenningen rundt etiske og politiske spørsmål ofte være kontekstuel betinget. Er det mulig for kirken å trekke en klar grense for sin rolle i en skiftende kontekst? Eller kan kirken romme, og leve med, forskjellige syn på sin rolle i samfunnet og i forhold til etiske og politiske spørsmål?

Midt i disse utfordringer har luthersk lære også en evne til å takle mangfold og pluralisme. Sentrum i luthersk lære er rettferdiggjørelse ved tro. I den augsburgske bekjennelses paragraf 7 (CA VII), ”Om kirken”, sies det. ”..kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltes rett.” Kirken *er* det stedet hvor dette skjer. Det er fellesskapet som utgjør kirken. Der Ordet forkynnes og sakramentene forvaltes rett, der skapes tro, og der føder troen de gode gjerninger. Utover det kan det eksistere forskjeller i spørsmål om ordninger. Dette gir oss stor frihet som kirke. Hvordan kan Den norske kirke bevare og utvikle ordninger som ivaretar det ene nødvendige, og som samtidig kan nå ut til og møte dagens mennesker på en god måte?

Dimensjoner ved det å være kirke og aktuelle utfordringer

Gudstjeneste

I Norges Kristne Råds teologiske samtaleforum foregår nå en samtale som presenterer de forskjellige medlemskirkenes gudstjenester. Der ble Den norske kirkes gudstjeneste presentert slik: ”Gudstjenesten er Kirkens hjerteslag. Der bekreftes Kirken og verden som Guds skapning. Der mottar de troende nåde i Jesus Kristus. Der lovsynger Åndens folk den treenige Gud. Gudstjenesten er ikke bare et tema blant andre temaer i den kristne troslære, men først og fremst et sted hvor troen og teologien både springer ut og vender tilbake.”

Den lutherske gudstjenestearven er rik. Interessant nok foretok Martin Luther selv sin egen gudstjenestereform. Noen av Luthers egne revisjoner av messen har blitt stående som særlig viktige i lutherske kirker. Både Luthers prosamesse ”Formulae missae” og den folkelige salmemessen ”Deutsche messe” har fått betydning for den liturgiske utviklingen i Danmark-Norge. Med Gustav Jensen fikk vi igjen prosamessen med innslag av salmemessen. Salmesangen, som bidro til menighetens egen deltakelse i gudstjenesten, vært et kjennetegn på den lutherske gudstjenesten. Skriflesing og forkynnelse av Ordet på folks eget språk var grunnleggende. Viktig for Luther var også forvaltningen av sakramentene, og særlig nattverden var en nødvendig del av gudstjenesten.

LVFes arbeid med diakoni løfter frem gudstjenestens forbindelse med diakoni. Dokumentet "Diakoni i kontekst" sier: "Tilbedelse og diakoni nærer og styrker hverandre i kirkens daglige liv. De fleste elementer i liturgien har en tydelig diakonal dimensjon. Når sakramentene blir forvaltet rett ..., formidler de nåde og diakonal identitet, både i den enkelte kristnes og i fellesskapets liv." I ortodoks tradisjon har man for eksempel beholdt praksisen med å bringe brød til de fattige etter gudstjenesten, en praksis som blir kalt "liturgien etter liturgien".

Søndagens høymesse i Den norske kirkes tradisjon har beholdt mange av de kjennetegn den gamle messen hadde. I den lutherske gudstjenestearven ligger altså også en eldre arv som vi deler med mange kirkesamfunn. Heri ligger det ikke bare gjenkjennelse, men også et nødvendig grunnlag for dialogen mellom kirkene. I tillegg har Den norske kirke gjennom mangeårig samarbeid i misjon og tjeneste, og gjennom økumenisk utveksling, mottatt og innarbeidet impulser som knytter oss til den verdensvide kirke. Mange av disse elementene er knyttet til den før-lutherske arven, og bringer fremdeles med seg inspirasjon og fornyelse.

Samtidig har mange menigheter hatt behov for fornyelse og lokal tilpasning av gudstjenesten, og yngre generasjoner har ønsket en gudstjenesteform som i større grad engasjerer menigheten og yngre mennesker. Gudstjenestereformen har vært et enormt løft for å komme dette behovet i møte. Selv om mye arbeid er lagt ned gjenstår fremdeles den aller viktigste delen av reformen, nemlig implementeringen. Kan Den norske kirke sette reformen ut i live på en slik måte at menigheter opplever fornyelse og økt engasjement, og samtidig ivaretar behovet for gjenkjennelse og respekt for gudstjenestearven?

Trosopplæring

Trosopplæring er en hjørnestein i luthersk lære. Trosopplæring er først og fremst knyttet til dåpen og dåpsbefalingen. Gjennom dåpen blir den dømte begravet med Kristus og reist opp med Kristus til det nye liv. I tillegg til å bli døpt til Kristus, motta Guds hellige ånd og bli tatt inn Guds menighet, er dåpen også begynnelsen på et nytt liv i helliggjørelse. Trosopplæringen kan i denne sammenheng forstås både som dåpsopplæring og som en pågående læringsprosess for et liv i helliggjørelse. I Plan for trosopplæring (2010) uttrykkes dette slik: "Trosopplæring er å legge til rette for at den dømte kan leve og vokse i et livsforhold til den treenige Gud."

For Luther var opplæringen i kristen tro grunnleggende, noe både katekismene og oversettelsen av Bibelen til tysk vitnet om. Katekismetradisjonen har siden stått sterkt i Norge, ikke minst etter at konfirmasjonen ble innført. Med konfirmasjonen fikk dåpsopplæringen et dobbelt siktemål, både som dåpsopplæring og som opplæring til det kristne liv. Trosopplæringsreformens tanke om livslang læring har røtter tilbake til oldkirken.

Selv om trosopplæringen lenge har vært en viktig del av det norske samfunnet, så vel som Den norske kirke, er premissene for å drive trosopplæring grunnleggende forandret i våre dager. Med omlegging av kristendomsfaget i skolen og den påbegynte kirkereformen, har Den norske kirke tatt på seg en enorm oppgave: Trosopplæring i Den norske kirke skal vekke og styrke kristen tro, gi kjennskap til den treenige Gud, bidra til kristen

livstolkning og livsmestring, samt utfordre til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsniv. I dag har ikke Den norske kirke på samme måte særskilte rettigheter innenfor offentlig undervisning. Kristen livstolkning må forholde seg til et til dels sekularisert, til dels flerreligiøst samfunn. Trygghet på egen religiøs tilhørighet er viktig i et mangfoldig samfunn som utfordrer til toleranse og religionsdialog.

Kristen tro og tradisjon står sentralt i norsk kulturarv og inngår naturlig i den allmenndanning som hjem og opplæringsinstitusjonene står sammen om å formidle. Det er også et sentralt anliggende å bidra til at denne kunnskapen holdes levende og aktuell hos voksne. I en luthersk tradisjon spiller hjemmet en viktig rolle som trosfellesskap og læringssted, gjennom daglig trospraksis knyttet til liturgiske elementer, slik som Fadervår, trosbekjennelsen og lesning av katekismen. Menighetens trosopplæring har også en viktig funksjon ved å bidra til å stimulere dette.

En bredt anlagt trosopplæring vil også bidra i arbeidet med å styrke demokratiet i Den norske kirke gjennom økt kunnskap og aktiv deltakelse blant kirkens medlemmer.

Ny kirkeordning

Den norske kirke har vært statskirke siden reformasjonen ble innført i Norge. Men begrepet statskirke er ikke tydelig definert utover dens tilknytning til kongens funksjon som øverste styrende organ i staten og i kirken. Med den påtroppende endringen i grunnloven, står Den norske kirke overfor interessante utfordringer knyttet til endringen i statens forhold til kirken, ikke minst gjennom arbeidsgiveransvaret. Konkret vil dette kreve endringer i kirkeordning. Den norske folkekirken skal likevel understøttes av staten. Hva begrepet folkekirke i en slik sammenheng betyr er derfor et sentralt spørsmål for Den norske kirkes selvforståelse. Er folkekirken en gitt fortsettelse av statskirken, eller gis det rom for nytolkning?

I arbeidet med å definere begrepet folkekirke og forme nye ordninger, bør den lutherske arv og den augsburgske bekjennelse være til hjelp. I boken "Kirken nå!" gis det både en innføring i tilblivelsen av det tette forholdet mellom stat og kirke, men også synspunkter på begrepet folkekirke, som viser at stat og kirke ikke er statiske størrelser. Her finnes også en gjennomgang av Ordets betydning for kirken. Men også kirkens tjeneste, for eksempel gjennom diakoni og misjon, blir belyst gjennom flere kapitler.

Et stort spørsmål som Den norske kirke står overfor, er hvordan forholdet mellom en kirke som lever av Ordet og kirkens kall til tjeneste skal forstås. Hva er for eksempel forholdet mellom å forkynne Ordet og å vitne om evangeliet i handling? Spørsmålet er sentralt for hvordan kirkens tjeneste skal forstås, og avgjørende for hvordan Den norske kirke former gode ordninger i en ny tid. "Diakoni i kontekst" drøfter dette anliggendet. Der holdes forkynnelse, gudstjenestefeiring og diakoni sammen for å illustrere hvordan disse tre dimensjonene henger sammen med hverandre, og hvordan hver enkelt er basert på de to andre. I Den norske kirkes Plan for diakoni heter det at diakoni er "evangeliet i handling".

Også forståelsen av folkekirkens mangfoldige liv spiller en rolle for arbeidet med ny kirkeordning. Hvem "eier" kirken? Hvem bruker kirken, og når? Hvem har rett til å bestemme i kirken? Dette er kompliserte spørsmål, ikke bare fordi Den norske kirke

lenge har gått under betegnelsen statskirke. Kirken har også vært en majoritetskirke i nasjonal sammenheng og har i stor grad vært preget av det å være norsk. I tillegg har kirken en lang historie som aktiv samfunnsaktør, viktig både for tro, riter og for samfunnets sosiale behov. Kirken har slik sett ikke bare en konfesjonell arv, men også en sosiokulturell historie. I tillegg har Den norske kirke spilt en rolle i forholdet til Norge som nasjon.

Å være en åpen folkekirke innebærer i dag å utvikle fellesskap som verdsetter mangfold og respekterer ulikheter, slik det er uttrykt i Den norske kirkes visjonsdokument. I et land og et samfunn i endring innebærer det å motta, inkludere og bli påvirket av mennesker fra andre steder og med andre skikker. Det kan for eksempel bety dialog med mennesker med annen trobakgrunn på et annet språk enn norsk etter gudstjeneste på en søndag formiddag. Inkludering skjer ikke nødvendigvis av seg selv, men er en aktiv handling. Den svenske teologen Gustav Wingren har påpekt at denne åpenheten ikke er en trussel, men et kjennetegn ved kirkens identitet.

Arbeidet med ny kirkeordning og demokratireformen må forholde seg til en kompleks virkelighet. Det er viktig at folkekirkens mange uttrykk ikke bare blir oppfattet som motsetningsfylt, men som et mangfold som kan virke berikende på hele kirken. Det ligger en utfordring i å ta vare på folkekirkens rike kulturarv samtidig som kirken må bli flinkere til å inkludere mennesker med annen nasjonal identitet, etnisitet og kultur.

Misjon

I 2010 ble hundreårsjubileet for en verdensmisjonskonferanse i Edinburgh 1910 markert, både internasjonalt og i Norge. Markeringen var en viktig økumenisk begivenhet og brakte både gamle og nye utfordringer på bordet. Kirken er kalt til misjon. Dette er Guds kall, og det er Guds misjon. Misjon er derfor en grunnleggende del av kirkens eksistens, og ikke bare en del av kirkens aktiviteter. Dette har vært en viktig erkjennelse til fornyelse både av misjonsbegrepet og kallet til tjeneste for evangeliet.

En av Den norske kirkes uttalte visjoner er å være en misjonerende kirke. Edinburghjubileet gav flere utfordringer til Den norske kirke. For det ene er kontakten mellom kirke og misjonsorganisasjoner viktig for kirkens selvforståelse som en kirke i misjon. Samarbeidet mellom menigheter og misjonsorganisasjoner, og mellom kirke og misjonsorganisasjoner, er grunnleggende for troverdigheten i det kristne budskap og kirkens kall til å være ett. Videre er ikke Den norske kirke lenger bare en "sende-kirke", men mottar selv misjonærer. Dette er ikke bare uttrykk for et geografisk endret bilde av at misjonærer sendes fra hele verden til hele verden, det sier også noe om at kirkens og troens plass i et tradisjonelt "kristent" Norge er endret. Sist, men ikke minst viser internasjonalt samarbeid i misjon at det er behov for helhetlig tenkning rundt forholdet mellom forkynnelse og diakoni for troverdig kristent vitnesbyrd.

LVF-dokumentet "Misjon i kontekst" peker på forvandling, forsoning og myndiggjøring som tre dimensjoner ved misjon. Disse tre dimensjonene er også anvendt i det nye dokumentet "Diakoni i kontekst – Forvandling, Forsoning, Myndiggjøring". Disse begrepene angir de grunnleggende retningene for diakonalt arbeid, og sier samtidig noe om verdier som styrer dette arbeidet, og hvordan det gjøres. Utviklingen i retning av en

mer helhetlig forståelse av samspillet mellom diakoni og forkynnelse er på flere måter i tråd med Den norske kirkes Plan for diakoni.

Diakoni og sosialetisk ansvar

I Den norske kirkes Plan for diakoni defineres diakoni som ”Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.” På denne måten fastholdes og holdes den lokale, allmenne diakoni og den verdensvide utfordring sammen.

Diakonien er i sitt vesen et internasjonalt anliggende, med ulike handlingsarenaer. Men for mange norske menigheter ligger det en utfordring i å fokusere på globale anliggender. Diakoni er et kall til å delta i Guds sendelse, og er derfor profetisk og transformativ. Diakonien kan heller ikke skilles fra *koinonia* - fellesskapet. Samtidig er den for alle mennesker, med henblikk på frigjøring, myndiggjøring og vern om skaperverket. Den norske kirkes arbeid med en økt forståelse av diakoniens plass i kirken, er fortsatt et viktig bidrag inn i den økumeniske samtalen.

Den norske kirkes arbeid for fred, global rettferdighet og vern om skaperverket har i stor grad sitt utgangspunkt og sin begrunnelse i skapelsesteologi og forvalteransvar, i forsoningsverket i Kristus og også i stor grad i det internasjonale kirkefellesskapet vi er en del av. Kirker verden over har ropt ut om nød og urettferdighet som har rammet andre eller dem selv. Kirkens rolle i samfunnet og i møte med sosialetiske utfordringer er slik sett delvis begrunnet i konkrete situasjoner og ut fra konkrete behov. Debatten rundt kirkens rolle i samfunnet vil derfor alltid være aktuell for Den norske kirke. I den katolsk-lutherske Felleserklæring om rettferdiggjørelseslæren (som også er underskrevet av World Methodist Council), heter det: ”Som fellesskap av rettferdiggjorte med Gud i tro, håp og kjærighet, er nåden alltid mottatt av Guds frelsende og skapende verk. Men det er ikke desto mindre den rettferdiggjortes ansvar å ikke ødsle bort denne nåden, men å leve i den. Formaning om å gjøre gode gjerninger er en formaning om å praktisere troen...”

Økumenikk

I sin respons til hovedtalen på Kirkemøtet i 2010, ga biskop Bernt Eidsvig fra den romersk-katolske kirke en oppfordring til Den norske kirke om å være mindre norsk. Denne oppfordringen handlet ikke om å gi slipp på egen tradisjon eller majoritetskirkeposisjon i det norske samfunnet. Den handler om å være Guds kirke. Guds kirke er ikke ekskluderende på bakgrunn av nasjonalitet, etnisitet og kultur. I hvilken grad makter Den norske kirke å favne mennesker som søker et kristent trosfellesskap, men som kommer fra en annen bakgrunn en norsk og luthersk? Hvordan kan Den norske kirke legge forholdene til rette for god integrering av nye medlemmer og samarbeid med migrantkirker og nye menigheter? Gudstjenestereformens fokus på stedegenhet behøver ikke være ”norsk”.

Den augsburgske bekjennelse beskriver kirken som forsamlingen av de hellige og sant troende. Dette bør ikke tolkes konfesjonelt ekskluderende. Kirken er forsamlingen hvor evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett, i denne forsamlingen er kirken. Det som konstituerer kirkenes enhet er det samme som konstituerer kirken. Den norske

kirke hører til i et større kirkefellesskap, både av lutherske og andre kirker. Samtidig er ikke Den norske kirke upåvirket av mangfoldet i dette større fellesskapet. Det vil være av stor betydning for Den norske kirkes bevissthet og selvforståelse som kirke å aktivt delta og utdype dette fellesskapet i årene som kommer.

I tillegg til medlemskap i Det lutherske verdensforbund, er Den norske kirke forpliktet på sin deltakelse i flere økumeniske organisasjoner, en forpliktelse som utfordrer kirken også på hjemmebane. Det anglikansk-lutherske samarbeidet gjennom Porvooavtalen søker en aktiv tilnærming til hverandre gjennom alter- og prekestofellesskap, utveksling og gjensidig konsultasjon. Samarbeidet med lutherske, reformerte og unerte kirker i Europa gjennom medlemskapet i Community of Protestant Churches in Europe (CPCE), åpner også for alter- og prekestofellesskap med disse kirkene. Dette må få konsekvenser for hvordan vi tenker medlemskap, tjenester og ansettelse i Den norske kirke. Vil en anglikansk prest kunne ansettes i Den norske kirke hvis praktiske og teologiske forhold lå til rette for det? Vil et medlem i en tysk unert kirke som bor fast i Norge kunne velges inn i et lokalt menighetsråd i Den norske kirke?

Innenfor begge disse kirkefellesskapene pågår det betydningsfulle dialoger om kirkens rolle i samfunnet, dens oppdrag og dens ordninger. CPCEs teologiske arbeid med forståelsen av Skriften og bekjennelsen og dialogen om de kirkelige tjenester, bør gi nyttige innspill til egen refleksjon. CPCE arbeider også med forståelsen av kirkefellesskap og ordningsspørsmål knyttet til det å være kirke i en tid i forandring. Porvoo-fellesskapets pågående dialog om kirkers lære og holdning i etiske spørsmål, og deres samtidige forpliktelse på kallet til enhet med hverandre, er høyst aktuell også for Den norske kirke. Disse kirkefellesskapene viser også at lutherske kirker ikke er de eneste kirker som kommer fra reformasjonstiden. Vi eier ikke Martin Luther alene. Det er et perspektiv det er viktig å ta vare på frem mot reformasjonsjubileet i 2017, også i en majoritetskirkesituasjon i Norge.

De bredere kirkefellesskapene som Konferansen av Europeiske Kirker (KEK) og Kirkenes verdensråd (KV) fortsetter å bidra med viktige refleksjoner for Den norske kirke. Dens arbeid for menneskerettigheter, fred og rettferdighet er nært knyttet opp til tenkningen rundt det å være et kirkelig fellesskap. Kirken er et inkluderende fellesskap, et fellesskap som ikke for seg selv. Kirkenes Verdensråds Faith and Order-kommisjon har gjort et betydelig arbeid med å utforske de nytestamentlige fellesskapsbegrepene, som har hatt stor innvirkning også på Den norske kirkes oppfatning av hva en kirke er, blant annet gjennom studiet av "The Nature and Mission of the Church".

Konklusjon

"Å være evangelisk-luthersk kirke i dag" kan på ingen måte behandles uttømmende gjennom saksbehandling på et kirkemøte. Saken vil måtte være ufullstendig i sin behandling av en rekke tema, og utelate sentrale sider ved kristen troslære. Boken "Kirke nå!" er derfor tenkt som et bidrag til ytterligere fordypning i temaet. Formålet med saksorienteringen er i første rekke å reise åpne spørsmål, og innlede til refleksjon og samtale om kirkens tro og rolle i en tid hvor Den norske kirke har mulighet til fornyet tolkning av sitt kall til tjeneste og utformingen av denne.